

MARIBORSKI KULTURNI VESTNIK

15. NOVEMBRA 1928

MARIBOR
DOŠLO

JANKO GLASER:

V SPOMINSKO KNJIGO.

1.

Raznih nam kart življenje nameče,
 enemu črne, drugemu rdeče —
 a saj je igra vse;
 mirno jih vzemi, kakor dobiš,
 bodisi srce, bodisi križ —
 saj je le igra vse.

2.

Upanje.

Upanje — ti čarobno okno, v bodočnost odprto,
 polno daljav in solnca za nas, jetnike!
 Da bi nikoli z meglo ne bilo zastrto,
 pa čeprav lažejo vse tvoje pisane slike!

FRAN ROŠ:

SEBI.

Imaš peroti in pluti znaš
 nad bednimi dnevi vsemi?
 Če v sebi plamenico imaš,
 ne boj se steze v temi!

Mirno zveni vesoljstva utrip
 in sije skoz srca živa,
 bogastva večnosti troši hip,
 ki sredi nas prebiva.

JAN BAUKART.

JESENSKE NITI.

Mehke niti solnčna tkè jesen
 jih srebrne meče v zlate žarke.
 Mehke niti tke. Po njih pa spe
 moja misel v trudne tja daljave.

Niti vse čez hrib in dol vejó,
 vežejo dve duši v upu mladem.
 Vetra vzdih in blad! In vsa že bol
 veje v vzletu mu vihravem.

ROMANJE.

Jaz molim Sonce, Dušo večno,
ki je od vekomaj do vekomaj,
do Nje vse moje romanje je srečno,
čeprav brez konca je in brez postaj.

Tak roman, kdor je žejen božjega napoja,
on brez prestanka hodi iz dneva v dan,
nemirna duša je in brez pokoja,
daleč pred njim je sonca žar prižgan.

In k Soncu romar ves zahrepeni,
za Njim mu pot gre prek ljudi,
mu pot gre preko vseh mejâ...

Zato mi med ljudmi je pot femnâ
ljudem na kljub, brez uglajenih cest,
zato vsikdar, vselej brez zvezd...

GOSPA BERTA BUKŠEKOVA.

Z odkritosrčnim veseljem pozdravlja mariborsko občinstvo letos gospo Berto Bukšekovo zopet na odru, ko je srečno prestala nevarne bolezni ter se povrnila, da nadaljuje svojo umetniško pot, kakor ji je zapisana.

Po nesrečnem požaru starega ljubljanskega gledališča je dobila Ljubljana l. 1892. novo gledališko stavbo, ki je marsikoga na novo navdušila za igralsko umetnost in mu prorokovala lepšo bodočnost.

Med raznimi entuzijasti, ki so se gnetli po trnjevi igralski stezi — gori proti solncu — zasledimo l. 1899. poleg Nučiča, Povheta, Rasbergerja in drugih tudi gospo Berto Bergantovo — poročeno Bukšekovo.

Rojena je bila 3. julija 1879. v Ljubljani. Ona je izmed onih redkih naših žen, ki so se posvetile igralskemu poklicu v najbolj neurejenih razmerah, ko je moral slovenski igralec v pravem pomenu besede stradati ter je bil v večni nevarnosti, da se mu slov. dežel. gledališče zapre in razpusti. Mlada Berta se je v začetku poizkušala kot pevka v zboru, potem kot igralka najmanjših vlog v dramih, kasneje je bila celo prisiljena fungirati nekaj časa kot operna sufleza. Tako se je iz najskromnejših začetkov razvijala počasi v dramsko igralko. Njena nadarjenost, marljivost, resna volja in neizmerno veselje do vzvišenega igralskega stanu pa so jo končno dvignile v vrsto prvih slovenskih dramskih umetnic. Od svojega začetka je delovala Bukšekova v ljubljanskem dežel. gledališču nepretrgoma 15 let, v sezoni 1913—1914 je bila pod vodstvom mojstra Borštnika njegova partnerica in je odigrala vse glavne ženske vloge. Ko je l. 1914. vzplamtel svetovni požar, razsulo se je tudi ljubljansko dež. gledališče in Bukšekova je bila prisiljena zapustiti Ljubljano in sprejeti angažman v Varaždinu, kjer je uspešno delovala 4 sezone, dokler ni l. 1918. zopet v Ljubljani.

Ko pa se je l. 1919. ustvarjalo novo slovensko gledališče v Mariboru, bila je ga. Bukšekova prva in najodličnejša umetnica, ki se je pridružila g. H. Nučiču ter neglede na vse neprilike, ki so grozile mlademu mariborskemu gledališču, pohitela k nam buditi smisel za pravo umetnost — ter nam ustvarjati umetnost.



Gospa Berta Bukšekova kot »Hasanaginica«.

Ves čas od l. 1919. do danes je bila ga. Bukšekova prva dramska igralka na našem odru, na katerem je obhajala tudi 20-letnico in 25-letnico svojega umetniškega ustvarjenja. Med njene najboljše kreacije se prištevajo »Sappho«, »Hasanaginica«, »Alving«, (Strahovi), »Pepina«, (Školjka), »Mati«, (Pelikan), »Alice«, (Smrtni ples — Vampir), »Mati«, (Orkan), »Helena«, (Taifun), »Vrza«, (Tugomer), »Jele« (Ekvinocij), »Gospa« (Periferija), »Marija Stuart«, »Jelisava« (Veronika Deseniška), »Madame Charlotte« (Ljubezen), »Rosina pl. Dollereeder«, (Večni Mladenič) in druge. Ravnokar pa občudujemo vso njeno umetniško silo v Madame Raquin.

Iskreno želimo gospe Bukšekovi, da zadobi kmalu zopet popolno zdravje, da bo mogla kakor doslej še tudi odstej in še dolgo vrsto let sipati med mariborsko občinstvo pravo umetnost iz svojega umetnosti in lepote prepolnega srca.

Jaroslav Kvapil: OBLAKI.

Majhno, skromno župnišče v oddaljenem, idiličnem gorskem kraju. Majhni, skromni, tihi ljudje, mirni in udani v božjo voljo. Vse je tiho, enolično, brezizrazno... kot samotno mirno jezero, vase zasanjano... Svet zase.

V župnišču žive priletni župnik Kocjan, njegova sestra, in semenišnik Peter, župnikov nečak. Ta trojica tvori trikot mirnega, uravnovešenega življenja...

Po daljšem času se vrne v te kraje gled. igralka Zémanova. V zgodnji mladosti, ko je njen pokojni oče renoviral cerkev, je bila v župnišču v oskrbi. Tedaj še majhna Marička in razposajeni Peterček sta bila prava paglavčka. Marsikatero sta uganila: gradila sta si gradove... ob potoku... v čuvajnici. In pod domačo lipo koliko spominov je tu... Da, pod lipo sta celo sklenila, da se bosta »vzela«, ko bo Peter že velik gospod in Marička fina, gosposka gosposlična... Toda prepozno... Petrova in Majina pot sta šli predač narazen, da bi se mogli še kdajkoli srečati: Peter, semenišnik, tik pred novo mašo, — Maja, gled. igralka v Pragi. Dva svetova. Petrovo življenje majhno, monotono ponižujoče. Tako so ga že vzgojili kot otroka in zdaj bo na željo matere »gospod«.

— »Tak je vedno konec vaških študentov! Ali po maturi ni denarja za univerzo, ali pa jih uklene želja pobožnih starišev.

Peter hodi poslušno svojo pot, molčé, kot pišče, ki so mu ostrigli peroti. Če bi pišče hotelo vzleteti, bi prišlo komaj čez domači plot in še raniło bi se. Pišče zopet ujamejo... in ker mu zvezane peroti niso ovirale poleta, mu peroti enostavno ostrižejo...« (Dr. Votava).

Na drugi strani pa vesela, živahna mladenka, pripravljena vedno na boj, z neutešenim hrepenenjem po življenju, po lepoti, svobodna kakor oblaki na nebu...

... Vidite, kako se podijo oblaki. — Veliki, veseli, svobodni oblaki... Neka nevidna sila jih goni... Kdo bi doznal to skrivnost? Mogoče so le mogočni toki nevidnih, višjih sfer, mogoče hrepenenje po zahajajočem solncu, mogoče le igračkanje duvca. Brez volje se podijo, a tako svobodno, ločeni od zemlje in neba... Večkrat se mi zdi, da sem tudi jaz tak nebeški oblaček, ki plove visoko nad zemljo med žarki žarečega sonca... globoko pod menoj v nevidni daljavi sanja zemlja mirno in spravljivo...« Da — na zemlji je sreča, mirna tihá sreča... tam gori pa cvete veselje... žari luč... tam gori le večno sonce... tam gori bi bila tudi smrt lepa... Vidite, Peter, tako je!...«

V Petru se zgane... zahrepeni iz ozke, črne in tesne suknje... zahrepeni po svetu, po življenju, po svobodi... tudi on hoče živeti kot Maja... svobodno kakor oblaki...

Toda prepozno... Majina in Petrova pot sta šli preveč... vsaksebi... prepozno...

Ta boj dveh mladih duš, dveh mladih, zaljubljenih src, nam riše dramatik v krasno pisanih prizorih; lepe, v lirskem nastrojenju risane slike se vrste pred nami kakor pisani oblaki, kakor nežno globoko občutene ljubavne pesmi, ki človeka ganejo do solz.

Pesnik Jaroslav Kvapil se je rodil 1. 1868 v Šudenicah na Češkem. Njegove prve pesniške zbirke so ga predstavile kot gorečega pripadnika šimbolizma in mu priborile častno mesto med predstavniki češke literature. Izmed Kvapilovih oderskih del, je še posebej omeniti mladinsko igro »Princesinja Pampeliška«. Največji umetniški uspeh pa je dosegel dramatik z »Oblaki«, ki so bili odlikovani z veliko literarno nagrado češke akademije za znanost in umetnost. Prva vprizoritev tega igrakaza je bila 1. 1903. na »Narodnem divadlu« v Pragi. Uspeh je bil popoln. Pisatelj, režiser, dramaturg Jaroslav Kvapil je slavil letos v Pragi 60letnico svojega rojstva. Ob tej priliki so prišli »Oblaki« ponovno na oder in sicer z nič manjšim uspehom kot pred leti: — dokaz, da »Oblaki« niso le enodneven izumetničen proizvod, temveč drama, ki se še po tolikih letih lahko ponaša s podobnim uspehom.

D. G.

Ralph Benatzky: ADIEU MIMI!

Dr. Ralph Benatzky se je rodil 5. VI. 1887. v Moravskih Budjevicah. Po dovršenih študijah se je prvotno posvetil vojaškemu poklicu. Kot mlad častnik praške garnizije je pridno pesnikoval in sam komponiral glasbo na svoja besedila. Vendar mu, rojenemu umetniku-bohemu, ni prijala vojaška suknja in jo je kmalu slekel za vedno. Študiral je glasbo pri Veitu, Klingerju und Mottlu. Danes živi v Berlinu.

Benatzky je rojen umetnik. Pesnik, pevec in glasbenik. Bolj mu skoro leži lirski pesmiki kot težja muzika. Tako so mu zlasti lirski in kabaretni v dunajskem žanru komponirane pesmi prinesle mnogo uspehov. Na nekem natečaju je prejel v Kölnu častno nagrado od španskega kralja Alfonza. Mnogo svoje slave dolguje svoji ženi Josmi, r. Selimovi, ki jo je združila z njim znana njegova pesem: »Zakoni se sklepajo v nebesih«. Josma je najboljša interpretka njegovih pesmi in je utrjevala močev sloves po vseh glasbenih središčih Evrope.

Komponiral je Benatzky mnogo operet in pesmic. Največji uspeh pa mu je prinesla leta 1925. skomponirana opereta »Adieu Mimi!«

Njena vsebina je na kratko: Tajnik velebanke goji eno edino srčno željo: postati ravnatelj. Zato angažira za 3000 frankov mesečno — plesalko iz Maksima, Mimi. Ona se izdaja za tajnikovo ženo zlasti pri predsedniku banke, ki ima eno edino strast: ženske. Mimi naj ugodí vsem predsednikovim željam, samo da doseže dekret, da je tajnik povišan v ravnatelja. Predsednikova žena zasači tajnika v poljubo z Mimi ter jo smatra za njegovo ženo. Kmalu nato pride v banko tajnikova prava žena, ki jo mora predstaviti predsedniku za — Mimi. Tako nastane zmešnjava za zmešnjavo, dokler se na koncu v največji zadregi ne izkaže, kdo je prava Mimi in kdo prava tajnikova žena. Dekret za ravnatelja si je znala Mimi doseči, predsednik je ogoljufan, — Mimi pa jo odkuri s tastom tajnikovim v Sicilijo — v edino deželo, kamor se še ni bila napotila na ženitovanijsko potovanje.

Julij Berstl: DOVER-CALAIS.

Stroji se vzdramijo ... Zaropočejo ... zadnji signal ... valovi okoli ladje se spenijo ... ladja se začne premikati ... Parna jahta »Ulix« plove ... plove na odprto morje ... plove kdove kam: Teneriffa ... Sredozemsko morje ... Ceylon ... Južno morje ... Že smo mimo zadnjega svetilnika ... Naprej ... na odprto morje ... naprej ...

Na krovu se pojavi del posadke: mister Sandercroft, lastnik ladje; dobrodušni kapitan Tuttle, ladijski zdravnik dr. Basquette in mladi poročnik Macleau.

Patrick Sandercroft!

Komaj trisedetletni mladenič, večkratni milijonar, poln perspektiv za bahoslovni razvoj svojega imetka, tak človek lepega dne nenadoma reče: »Stoj«, in obrne hrbet borzi, katero je ovijal okoli svojega prsta kakor je hotel. Tak človek sklene radi nezvestobe svoje žene preživeti vse življenje na svojem »Ulixu«. Ta mož, ki je sedaj že 20 let neprenehoma na morju, sprt z vsemi ljudmi, sprt z napredkom časa, ta mož je — mister Sandercroft. Strog sam s seboj, stroge njegove pogodbe s posadko: Kdor podpiše pogodbo s Sandercroftom, se mora odpovedati življenju; bognedaj, da bi njegova posadka zapustila ladjo; kajti »stari« jo vedno vedno s povzdignjenim prstom opominja na pogodbo in ne pušča žive duše na kopno.

... Proč od kopnine ... naprej na odprto morje ... naprej ...

Enakomerno brnenje strojev oglušči brlzig siren. Na krovu oživi. Mornarji drve preko krova. Vseprek vpitje: »Neka ženska je v morju, bori se z valovi ... spustite rešilni čoln ... dvigni ...« Sandercroft pljune v morje, rdeč od jeze kot rak. Mornarji prinese zavito v jadro, trepetajoče žensko bitje.

Ženska, na krovu »Ulifaxa«, kjer je neomejeni gospodar mister Sandercroft, zagrizen sovražnik žensk. Lepa mlada Gladys O'Halloran, novinarka in reporterka londonskih in njujorških časopisov, ki je trenirala za plavalno tekmo: Dover—Calais. Toda vse: plavalna tekma Dover—Calais, napadi slabosti, borba z valovi, onemoglost, vse to ni bilo drugega nego rafiniran trik, da se je pogumna, odločna in iznajdljiva žurnalistka prikradla na krov, da intervjuja m. Sandercrofta, največjega sovražnika žensk, najhujšega sovražnika žurnalistov. Vname se boj, oster in duhovit boj med staro in mlado generacijo; boj med moškim z zastarelimi nazori in med mlado, energično, inteligentno gospodično, ki živi v dobi charlestona, športa in radia. Na čigavi strani bo zmaga! ... Iz Sandercroftovega grla zahrešči: »S to žensko v kabino 12a. Zapustite kabine pod strogo kaznijo ...« Stroji mirno ropočejo ...

Drugo dejanje. Vsa posadka je pod vtisom dogodka, na vse je vplivala mlada novinarka. V kajuti se dogajajo stvari, ki se preje nikoli niso: poročnik Maclean čita koščke španskih časopisov; dasi ne razume špansko; dr. Basquette dolgočasno prestavlja šahovske figure, oskrbnik Pickerton si preganja dolgčas z razbijanjem po klavirju ... Iz tega dolgočassja jih vzdrami, nevstrašena

in borbeni žurnalistka, strah je ni niti pred »ljudožrskim« Sandercroftom.

Ostentativno izjavi:

»Vedeti morate namreč, da je moški spol preje ostaral nego ženski. Splošno mislim. Kakor obstojajo mladi in stari narodi, tako postoji tudi stari in mladi spol. In ta zadnji je seveda ženski spol. To pa seveda zato, ker so moški skozi stoletja ravnali z nami kot z otroci, s sužnji, in nas prisilili v inferiornost — seveda iz golega egoizma. In zato smo se me počasneje starale nego vi, moški. Veste, kaj se to pravi? Me vidimo uspehe, katere ste nam doslej onemogočali in zato zdaj gradimo na njih, kajti naša volja je neizrabljena, naši zobje so zdravi in mladi. Vam moškim so — da se v prispodobni izrazim — že izpadli zobje. Manjka vam brutalnosti... Popolnoma ste že pozabili, kaj se pravi: vzeti inicijativo v svoje roke. To je krivda brezštevilnih moških pokolenj, ki so sčasoma od roda do roda propadala in že zdavno posnela smetano z mleka življenja«

Gladys O' Hallovan zmaguje, zmaguje od trenutka do trenutka. Zastareli, okorni nazori se rušijo.... stara generacija podlega mlajši... Naprej, naprej! Stroji monotono ropočejo...

Tretje dejanje... »Ulix« plove... Kam? ... »Kamorkoli«, misli mladi poročnik Macleau, samo da bi našel prilike za pobeg z mlado Gladys.

»Ulix« plove... Kam?...

»Kamorkoli«, misli zaljubljen »ljudožerec Sandercroft, ki se je dal iz ljubezni do nove generacije, iz ljubezni do Gladys, obriti brke... »Ulix« plove.

Macleau in Sandercroft si stojita nasproti kot rivala — zmagala je ženska superiornost, Gladys O'Hallovan uvidi, da je njena naloga končana. Zadostila je svoji volji in želji, da odkrije skrivnost človeka, ki je sklenil, da bo prekinil vse vezi s svetom. Končana je naloga in dokazana inferiornost moških. Zmagala je mlada, nova sveža borbeni generacija, zmagala je nova doba, Charleston, sport, radio — triumfirajo, prostor je premagan...

Stroji ropočejo... »Ulix« plove... oster brlzig sirene. Na krovu se zganejo...

»Miss O' Hallovan v morju... plava proti luki...«

Rezko povelje Sandercroftovo:

»Usmerimo proti luki, na Dover! In potem na kopno! Moram na vsak način spoznati te ženske, ki bodo povzročile bodočo revolucijo. Moram pa tudi spoznati današnje moške, ki so dopustili, da se je ta generacija tako razvila! Naprej! Naprej! Na kopno!«

* * *

»Dover—Calais« ima vse lastnosti dobre, moderne komedije. Originalna koncepcija; dramatični duhoviti dialogi, ostro orisani značaji uvrščajo to delo med najboljše komedije današnjih dni, kjer je v podobni literaturi težko najti zrno med prosom.

Največja zaloga papirja, razglednic, pisarniških potrebščin
Zlata Brišnik, Maribor, Slovenska ul. 11.

IZ „LITERARNE POSTILE“.

REVIIJA.

Preden enkrat leto zbeži,
dvakrat revija ime zataji.
Ter pobere — letnine tri!

UGANKA.

Kdo ni nikdar posvečenja prejel
— kvečjemu bil je med ministranti —,
pa bo kljub temu srebrno in biserno mašo pel?
(V pesniškem našem svetišču razni jubilanti.)

SLAVO ŠTINE:

SPOMIN.

Ko dneva hrup se vpokoji
s. teme ljubô se nasmeji
obrazek Tvoj, mi v dušo seže
in z upom sladkim jo poji.

Spomin Tvoj živo v noč žari —
glej žar iz večno lepih dni!
Razcvita se, kot rože sveže,
dokler ne dahne san v oči...



Najcenejša manufaktura pri

J. Trpin

Maribor, Glavni trg 17

Tel. 302 **HOTEL MARIBORSKI DVOR** Tel. 302

Moderno urejene **sobe, kopalnice, avtogaraže, klubove in copata**
sobe, godba, zbirališče copatarjev — Hladilnica in izdelovalnica ledu

Kurivo!

Branko Mejovšek, Maribor

Tattenbachova ul. 13

Stalno v zalogi kurilni, kovaški in livarski koka,
oglje in kovaški premog. — Uradniki dobe popust.

Izdaja konzorcij »Zrnja«. Urejuje in odgovarja za konzorcij
Danilo Gorinšek, književnik v Mariboru, Prešernova 6.
Tisk »Mariborske tiskarne«, predstavnik Stanko Detela v Mariboru.